

การสำรวจสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติในตำรายาในท้องถิ่น

นางสาว รัชมี ภาคภูมิ

นางสาว วิภารัตน์ อมตวงษ์

โครงการพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาเภสัชศาสตรบัณฑิต

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2539

INVESTIGATION OF MEDICINAL PLANTS AND NATURAL PRODUCTS IN
DRUG FORMULATIONS IN MARKETS

MISS RATSAMEE PAKPOOM

MISS WIPARUT UMMATAVONG

A SPECIAL PROJECT SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF
THE REQUIREMENT FOR THE DEGREE OF
BACHELOR OF SCIENCE IN PHARMACY
FACULTY OF PHARMACY , MAHIDOL UNIVERSITY

1996

คณะเภสัชศาสตร์

การสำรวจสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติในตำรายาใน
ท้องตลาด

นางสาว รัศมี ภาคภูมิ

นางสาว วิภารัตน์ อมตวงษ์

โครงการพิเศษปีการศึกษา 2539

โครงการพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาเภสัชศาสตรบัณฑิต

คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

บทคัดย่อ

จากการสำรวจสมุนไพรและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติในตำรับยาที่มีจำหน่ายในท้องตลาด โดยสำรวจกร้านขายยาจำนวน 10 ร้าน ทั้งในเขตกรุงเทพฯและต่างจังหวัด และจากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ยาต่างๆพบว่า ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติที่มีจำหน่ายในตลาดมีอยู่ใน 3 รูปแบบ ได้แก่ ยาแผนปัจจุบัน ยาแผนโบราณ และยาสมุนไพร ผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติที่พบได้ในยาแผนปัจจุบันมี 333 ตำรับ สมุนไพรที่มีอยู่ในตำรับสามารถแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบคือ Crude extract และ Pure compound พบว่า ปรากฏอยู่ในรูป Crude extract 44.88 % และอยู่ในรูป Pure compound 55.12 % ในรูปยาแผนโบราณพบอยู่ใน 150 ตำรับ ซึ่งสามารถจัดแบ่งยาดังกล่าวได้เป็น 17 กลุ่ม ตามสรรพคุณที่ระบุไว้ ได้แก่ ยาสตรี 25 ตำรับ ยาบรรเทาอาการเจ็บคอ 7 ตำรับ ยาแก้ไข้ แกร่อนในกระหายน้ำ 15 ตำรับ ยาแก้ลมวิงเวียนหน้ามืด 20 ตำรับ ยาแก้พิษ 28 ตำรับ ยาขับลม บรรเทาอาการท้องขึ้น ท้องเฟ้อ 10 ตำรับ ยาระบาย 7 ตำรับ ยารักษาโรคผิวหนัง 6 ตำรับ ยาบรรเทาอาการเคล็ดขัดยอก 4 ตำรับ ยารักษาโรคผิวหนัง 4 ตำรับ ยารักษาโรคผิวหนัง 4 ตำรับ ยาแก้ปวด 6 ตำรับ ยาบรรเทาอาการคัดจมูก 3 ตำรับ ยาแก้ท้องเสีย 2 ตำรับ ยาแก้ปวดฟัน 4 ตำรับ ยาแก้ไอ 7 ตำรับ ยาถ่ายพยาธิ 2 ตำรับ รวมพืชสมุนไพรที่เป็นส่วนประกอบอยู่ทั้งหมด 202 ชนิด ตำรับที่มีสมุนไพรเป็นส่วนประกอบมากที่สุดคือ ยาน้ำระดมพล(มีสมุนไพร 19 ชนิด) ตำรับที่มีสมุนไพรมากรองลงมาคือ ยากุมารปิ่นเพชร(มีสมุนไพร 15 ชนิด) สมุนไพรที่เป็นส่วนประกอบอยู่ในตำรับยาแผนโบราณมากที่สุดคือ พิมเสน ซึ่งพบอยู่ใน 32 ตำรับ รองลงมาคือ โกฐเชียง พบอยู่ใน 30 ตำรับ ส่วนผลิตภัณฑ์ที่พบในรูปยาสมุนไพรได้แก่ กระเทียม ขมิ้น ตะไคร้หอม พญาเสือ ฟ้าทะลายโจร มะขามแขก ว่านหางจระเข้ เห็ดหลินจือ เป็นต้น

ABSTRACT

This study concerns an investigation of medicinal plants and natural products in drug formulations selling in market by surveying at 10 drug stores located in Bangkok and the other provinces and also by data collection from leaflets and Tims. Natural products in markets can be divided in three categories: modern drug formularies, traditional formularies and herbal remedies. The natural products have been found in 333 modern medical formularies. Herbs found in these formularies occur in the form of crude drugs(44.88%) and pure compounds(55.12%). The 150 traditional formularies in markets can be divided on the basis of their uses into 17 categories: woman preparations(25), relief sorethroat drugs(7), antipyretics(15), cardiotonics(20), Yha-Kasai(28),antiflatulance(10), laxative(7), dermatologic drugs(6), inflammatory drugs(4), antihemorrhoidal(4), Rhinitis drugs(4), Yha-Shang(6 decongestant(3), antidiarrheal(2),cough remedies(7), antiparasite(2), antitoothache(4). These formularies compose of 202 medicinal plants. The number of crude drugs used in these formularies varied considerably. The dermatologic drugs called Yha-Nam-Ra-Dom-Pol has mostly number of herbs(19 crude drugs). The second one is a preparation called Yha-Ku-Man-Pin-Phet(15 crude drugs). A popular herb which found in 32 traditional formularies is Pimsane while the second one found in 30 formularies is Lovage. Herbs in herbal remedies are Garlic, Turmeric, Citronella grass, *Zingiber purpureum* Rosc., *Andrographis paniculata*, Senna, Aloe, Holy mushroom.